

ВИНТЕРВЕРП СРЕЩУ ХОЛАНДИЯ

Решение на Европейския съд по правата на човека от 24 октомври 1979 г.

ТЕКСТОВЕ ОТ КОНВЕНЦИЯТА: чл. 5, ал. 1, б. (е); чл. 5, ал. 4; чл. 6, ал. 1

Ключови думи и изрази: свобода на личността/ ограничения по отношение на душевноболни лица/ предписано от закона/ законен арест и задържане/ освобождаване в случай на незаконен арест/ завеждане на дело/ справедлив процес/ решаване на правен спор относно граждански права и задължения/ достъп до правосъдие

ЦИТИРАНИ ПРИМЕРИ ОТ СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА:

Engel and Others judgment of 8 June 1976, Series A no. 22, pp. 24, 25, 35, 28, paras. 57, 58, 82, 68 ; Ireland v. United Kingdom judgment of 18 January 1978, Series A no. 25, pp. 74, 63, paras. 194, 157 ; Klass and Others judgment of 6 September 1978, Series A no. 28, pp. 21, 25, 23, paras. 42, 55, 49 ; Sunday Times judgment of 26 April 1979, Series A no. 30, pp. 41, 36, paras. 65, 59 ; Lawless judgment of 1 July 1961, Series A no. 3, p. 52 ; De Wilde, Ooms and Versyp judgment of 18 June 1971, Series A no. 12, pp. 36, 43, 38-39, 39-40, 40, 41, 42, 30, paras. 65, 82, 69-70, 73, 76, 77, 78, 54 ; Golder judgment of 21 February 1975, Series A no. 18, pp. 16-17, 19, 18, paras. 34, 39, 36, 38 ; Stugmüller judgment of 10 November 1969, Series A no. 9, pp. 39-40, para. 4 ; Handyside judgment of 7 December 1976, Series A no. 24, pp. 22, 23, paras. 48, 50 ; Ringeisen judgment of 16 July 1971, Series A no. 13, p. 40, para. 97 ; Delcourt judgment of 17 January 1970, Series A no. 11, p. 20, para. 40 ; Kucig judgment of 28 June 1978, Series A no. 27, p. 32, para. 95 ; No. 1169/61, X v. Federal Republic of Germany, Dec. 24.09.63, Yearbook 6, p. 588

В делото "Винтерверп" Европейският съд по правата на човека, в съответствие с член 43 (чл. 43) от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") и приложимите разпоредби на Процедурния правилник на Съда заседава в състав от следните съдии: Х. Педерсен - председател, Дж. Виарда, Евригенис, П.-А. Тетдженен, Г. Лагергрэн, Л. Лийш, г-н Гьолчуклу, както и г-н М.-А. Ейсен - секретар и Х. Петцолд - заместник-секретар, след закрити заседания на 29 ноември 1978 г. и от 25 до 26 септември 1979 г., произнася следното решение, постановено на последната посочена дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото "Винтерверп" е предадено в Съда от Европейската комисия по правата на човека ("Комисията") и правителството на Кралство Холандия ("правителството"). Делото е образувано по молба срещу посочената държава, подадена до Комисията през 1972 г. в съответствие с чл. 25 от Конвенцията (чл. 25) от г-н Фриц Винтерверп, холандски гражданин.
- 2 - 9. *[В параграфи 2 до 9 са описани производството пред Европейската комисия по правата на човека относно участието на жалбоподателя в делото, конституирането на състава, който да разгледа същото дело, представянето на меморандумите (становищата) от жалбоподателя и от правителството-ответник, и заседанието.]*

ФАКТИТЕ

10. Г-н Фриц Винтерверп живее в Холандия. През 1956 г. той сключва брак, от който има няколко деца. През 1968 г. е настанен в психиатрична клиника по нареждане на кмета на населеното място след извънредна процедура. Шест седмици по-късно е затворен в същата клиника по молба на съпругата му и след разпореждане на окръжния съд по местоживеенето му. След втора молба на съпругата му, последвана от искане на прокурора, разпореждането се подновява всяка година от районния съд на основата на медицински доклади от лекуващия лекар на жалбоподателя. Г-н Винтерверп се оплаква от процедурата, приложена в неговия случай. По-конкретно той възразява срещу това, че никога не е изслушван от различните съдилища, нито е уведомяван за разпорежданията, не е получавал никаква правна помощ и не е имал възможност да оспорва медицинските доклади. Оплакванията му са насочени и срещу решенията във връзка с исканията му да бъде освободен, както и срещу лишаването му от гражданска дееспособност.

А. ХОЛАНДСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ОТНОСНО ЗАДЪРЖАНЕТО НА ДУШЕВНОБОЛНИ ЛИЦА

11. *Задържането на душевноболни лица се регулира от [Закона за душевноболните лица, изменен за последен път на 15 май 1972 г.]. В момента в холандския парламент е внесен законопроект за цялостна реформа на системата.*

Законът за душевноболните лица [...] [регутира] приемането на лица в психиатричните клиники и престоя им там, разрешаването на отсъствия и освобождаването им, както и управлението на собствеността на лицата, приети в психиатрична клиника.

Законът не определя кои лица са "душевноболни", но предвижда основания за изпращането на тези лица в клиника. От доказателствата се вижда, че според общата практика, следвана понастоящем, холандските съдилища разрешават задържането на едно "душевноболно лице" само ако видят или тежестта на душевното му разстройство го прави действително опасно за самото него или за другите.

(I) Производство за задържане в неотложни случаи

12. При неотложни случаи кметът има право да нареди принудителното приемане на "душевноболния" в психиатрична клиника.

До 1972 г. кметът е длъжен да получи предварителна медицинска консултация само ако обстоятелствата позволяват това; решението му има срок на действие три седмици, но прокурорът може да съкрати или продължи срока. Законът от 1970 г. съществено променя тази процедура. [...]. Сега кметът е длъжен да получи предварително становище от психиатър или ако това не е възможно - от друг практикуващ лекар. След като издаде нареждането за задържане, той е длъжен незабавно да уведоми прокурора и да му изпрати медицинските документи, върху които се основава нареждането. Прокурорът на свой ред е длъжен най-късно на другия ден да изпрати тези документи на председателя на районния съд, при нужда заедно с искане за продължаване на задържането. Ако се разреши продължаване, то има действие за срок от три седмици, но председателят може да го поднови повторно за аналогичен срок. След това се

прилага производството по молби за временно задържане (вж. пар. 13 и 15 по-долу).

(ii) Издаване на разпореждане за временно задържане

13. Извън посочените неотложни случаи, едно лице може да бъде лишено от свободата си поради душевно заболяване или лудост само по силата на разпореждане за временно задържане, постановено от съд.

Окръжният съд разпорежда временното задържане на основата на писмена молба, подадена от пълнолетен близък кръвен роднина или роднина по сватовство, съпруга или законния представител на засегнатото лице в интерес на общественения ред или в негов личен интерес. Съдията може да издаде такова разпореждане и по молба на пълнолетно лице, което смята, че състоянието му изисква подходящо лечение. Наред с това председателят на районния съд може да издаде разпореждане за временно задържане по искане на прокурора.

Според член 16 от закона молбата или искането трябва да бъдат придружени от документ, съставен най-късно седем дни преди това от лекар, който притежава разрешение да практикува в Холандия, но несвързан с институцията, в която се предлага да бъде изпратен пациентът. Документът е в смисъл, че съответното лице "е в състояние на душевно заболяване и е нужно или желателно то да бъде лекувано в психиатрична клиника". В самата молба също може да са посочени факти и документи, които дават по-ясна представа за душевното заболяване, но това се прави по желание.

След влизането в сила на закона от 1970 г. медицинската декларация се прави от психиатър, който не лекува пациента; доколкото е възможно, тя трябва мотивирано да описва дали състоянието на пациента е такова, че от медицинска гледна точка е безсмислено или нецелесъобразно то да бъде изслушано от съда. При възможност психиатърът трябва първо да се консултира с домашния лекар.

14. Съдията издава разпореждане за временно задържане, ако медицинската декларация самостоятелно или във връзка със съобщените факти или представените документи установява достатъчно ясно, че лечението в психиатрична клиника е нужно или желателно.

[Едва след измененията от 1972 г.] съдията е длъжен да изслуша въпросното лице, освен ако на основата на медицинския документ стигне до извода, че това би било безсмислено или нецелесъобразно от медицинска гледна точка; той може да осигури на лицето правна помощ по собствена инициатива или по негово искане. Съдията трябва да събере цялата възможна информация от лицето, подало молбата, и може, но не е длъжен да разпита свидетели и вещи лица.]

15. Разпореждането за временно задържане не подлежи на обжалване и освен това не се съобщава на засегнатото лице; то има срок на действие шест месеца.

Подобно на постановленията за задържане (вж. пар. 16 и 17 по-долу), разпореждането по-скоро разрешава, отколкото налага принудителното настаняване и то може да не бъде изпълнено [лицето трябва да бъде прието в клиника за душевноболни в срок от 14 дни]. Съдът или прокурорът уведомяват кмета за приемането на лицето в клиника, а той на свой ред уведомява най-близките кръвни роднини или роднини по сватовство, съпруга

или законния представител. Медицинският документ, върху който съдията основава решението си, се изпраща на лекаря от съответната институция, който лекува лицето. Той отразява изводите си в регистър, като през първите две седмици прави това всеки ден, през следващите шест месеца - веднъж седмично, а след това веднъж месечно.

В двуседмичен срок от приемането на пациента лекарят, който отговаря за лечението му, е длъжен да изпрати на окръжния прокурор, в чийто район се намира психиатричната клиника, мотивиран документ за душевното състояние на пациента и за това дали е нужно или желателно престоят му в клиниката да бъде удължен.

(iii) Издаване на разпореждане за задържане

16 - 17. В шестмесечен срок след издаването на разпореждане за временно задържане до районния съд може да се подаде нова молба или искане за продължаване на престоя на пациента в клиниката [...] до една година. [...]Представят се [...] медицинските доклади на отговарящия лекар, заедно с мотивирана декларация от последния относно [нуждата от] по-нататъшно лечение в психиатрична клиника. Пациентът се уведомява за това [...]. Районният съд постановява решение по молбата или искането. [...] Съдът не следва някаква установена процедура, [въпреки че] може да поиска представянето на всякакви доказателства [...], да изслуша пациента и да му окаже правна помощ, без да е длъжен да стори това. Ако е нужно, по време на гледането на делото пациентът трябва да остане в институцията за срок, по-дълъг от шест месеца след издаването на временното разпореждане.

Решението на окръжния съд не подлежи на обжалване, не се произнася в открито заседание, нито се съобщава на засегнатото лице [освен ако болничните власти решат друго].

[Конкретното дело не е разгледано от съдебен състав от няколко съдии в съответствие с общите правила, а от едноличен състав в съответствие с правилата на съда в Утрехт.]

(iv) Подновяване на разпореждането за задържане

18. Не по-късно от четиринадесет дни и не по-рано от осем дни преди изтичането на срока, предписан в съдебното разпореждане за задържане, [от окръжния съд може да бъде поискано и дадено продължение на задържането на пациента за срок до една година, при спазване на същата процедура.]

(v) Спиране и прекратяване на действието на разпореждането за задържане

19. Главният лекар на институцията може да даде на пациента разрешение за отсъствие за определен срок.

20. Ръководството на психиатричната клиника по всяко време може да освободи пациента на основата на писмен документ от същия лекар за това, че пациентът не показва признаци на душевно заболяване или лечението му в психиатрична клиника вече не е нужно или желателно.

Писмено искане до болничните власти за освобождаването на пациента може да подаде самият той, лицето, подало молба за задържането му, или ако последното отсъства, друг измежду кръвните роднини или роднините по

сватовство, посочени в член 12. Властите са длъжни незабавно да се консултират с главния лекар на институцията и ако мнението му е благоприятно, да освободят пациента. Ако становището на лекаря е отрицателно, властите изпращат искането и становището на прокурора, който по принцип сезира окръжния съд за постановяване на решение. Производството пред съда за тези цели е същото като това за издаване на разпореждане за задържане (вж. пар. 17 по-горе); решението на съда не подлежи на обжалване.

Прокурорът не е длъжен да отнесе искането до съда, ако е явно невъзможно искането да бъде уважено, ако предходно искане е все още висящо пред съда или ако съдът вече е отхвърлил аналогично искане през срока на действие на разпореждането за задържане и обстоятелствата не са се променили.

Прокурорът носи отговорност за контрола върху психиатричните клиники и е длъжен да следи, щото никой да не бъде неправомерно задържан в подобна институция. [...]

След изтичане на срока, посочен в разпореждането, болничните власти са длъжни да уведомят прокурора за този факт в срок от осем дни. Ако до съда не е подадена молба за продължаване на задържането, прокурорът е длъжен да разпорежи освобождаването на пациента, освен ако на основата на мотивирана писмена декларация на лекуващия лекар е стигнал до извода, че подобно действие би представлявало опасност за общественения ред; във втория случай самият прокурор е длъжен да поиска от съда да продължи срока на задържането.

(vi) Задържане и гражданска дееспособност

21. Всяко пълнолетно лице, което е фактически задържано в психиатрична клиника, автоматично изгубва правото да управлява имуществото си. В резултат на това всички договори, сключени от това лице след приемането му в клиниката, са нищожни и то не може валидно да прехвърля имущество или да предприема действия по банковата си сметка. Пациентът си възвръща правото да управлява имуществото само когато е официално освободен, но не и когато е получил разрешение за отсъствие.

По молба на някое от лицата, които имат право да поискат задържането на лицето, или по искане на прокурора окръжният съд може да назначи временен управител на имуществото на всяко лице, прието в психиатрична клиника, ако това се прецени за нужно или желателно. Наред с това, общото правило на член 378 от Гражданския кодекс позволява на окръжния съд да назначи попечител на лице, независимо от това дали то е настанено в клиника, или не, което поради душевно заболяване или алкохолизъм не е в състояние да управлява собствените си работи.

(vii) Законопроектът, внесен в парламента

22. Общата цел на законопроекта е да подобри положението на пациентите на психиатричните клиники; той е насочен към укрепване на процесуалните гаранции, които съпътстват задържането на лицата, и им предоставя по-голяма свобода в клиниката.

Критерият, който оправдава настаняването в психиатрична клиника, се състои в това, че поради душевното си състояние индивидът представлява "опасност за

самия себе си, за други лица или за общата сигурност на хората и благата". Някои от другите релевантни изменения са: компетентен съд на всички етапи на производството да бъде едноличен състав на окръжния съд; разпореждането за временно задържане да има срок на действие само три седмици; преди да издаде разпореждане или да се произнесе по искането за освобождаване, съдът поначало ще трябва да изслуша засегнатото лице; единственият случай, когато съдът може да реши да не изслуша пациента, е при разглеждането на молба или искане за първо разпореждане за задържане, т. е. три седмици след разпореждането за временно задържане; съдът ще бъде длъжен да предостави правна помощ на засегнатото лице по искане на последното; разпорежданията, с които се разрешава задържане, ще подлежат на обжалване; настаняването в психиатрична клиника няма да води автоматично до загубата на гражданска дееспособност.

Б. КОНКРЕТНИ ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

23. Г-н Винтерверп се подлага на доброволно лечение в психиатрична клиника от 28 март до 12 септември 1967 г. [...] На 17 май 1968 г. той е изпратен в клиниката "Zon en Schild" ("Слънце и щит") в Амерсфорт по нареждане на кмета на Амерсфорт в съответствие с извънредната процедура, която съществува тогава по чл. 14 от Закона за душевноболните лица (вж. пар. 12 по-горе). Фактите, които обуславят това решение, са, че жалбоподателят е откраднал документи от местния отдел за гражданско състояние, задържан е от полицията и е намерен да лежи без дрехи върху леглото в полицейската килия. Срокът на задържането е удължен от прокурора в съответствие с чл. 14, ал. 3.

24. На 24 юни 1968 г. [...] [съпругата на г-н Винтерверп подава молба за временното му задържане]. Молбата е придружена от медицински документ от 20 юни, издаден от общопрактикуващ лекар, който преглежда пациента за пръв път в същия ден. В декларацията се твърди, че през 1966 г. пациентът е бил задържан за "опит за убийство", а през 1967 г. е подложен на психиатрично лечение. Посочено е също, че пациентът е "шизофреник, който страда от въображаеми и утопични представи и извънредно дълго време унищожава себе си и семейството си" и "не осъзнава патологичното си състояние". Лекарят заключава, че "за момента" пациентът със сигурност не може да бъде оставен "на свобода в обществото".

На основата на документа, на 24 юни районният съд уважава молбата и разрешава предварителното задържане на жалбоподателя, без преди това да упражни правото си да го изслуша или да потърси експертна помощ.

25. На 1 ноември 1968 г. съпругата на жалбоподателя сезира окръжния съд в Утрехт с молба да бъде издадено разпореждане за задържане на съпруга ѝ за срок от една година.

Молбата ѝ е придружена от ежедневните и седмичните справки от лекуващия лекар и от документ, че е нужно или желателно по-нататъшно лечение в психиатрична клиника.

На основата на тези документи на 23 декември 1968 г. едноличният съдебен състав, натоварен с разглеждането на подобни дела, издава разпореждане.

26. На 16 декември 1969 г. след молба от г-жа Винтерверп и на основата на месечните справки на лекуващия лекар и неговата декларация, идентична с тази от предишната година, едноличният съдебен състав издава разпореждане, с което разрешава задържането да бъде продължено "с една година по необходимост", смятано от 23 декември 1969 г.
- На 6 август 1970 г. г-н Винтерверп е преместен в "*Rijks Psychiatrisch Inrichting*" ("Държавно психиатрично заведение") в Айндховен. Клиниката е още по-далеч от дома на съпругата му, който преди това той може да посещава.
27. На 14 декември 1970 г. прокурорът в Хертогенбош подава искане за удължаване на задържането с още една година на основата на месечните справки на лекарите, които провеждат успешно лечение на г-н Винтерверп и документ от лекуващия лекар в Айндховен, който гласи:
- "Пациентът страда от душевно заболяване със следните симптоми: психопатична личност, свадлив характер, параноидни тенденции, ненадеждност; показва признаци на деменция във вид на емоционално затваряне в себе си; егоцентрична тенденция; нуждае се от строг надзор и специални грижи. Продължаването на лечението в психиатрична клиника трябва да се смята за необходимо."
- На 7 януари 1971 г., т.е. две седмици след изтичането на срока на предходното разпореждане, първият редовен състав на окръжния съд в Хертогенбош разрешава задържането да продължи още една година.
28. На 21 декември 1971 г., 15 декември 1972 г. и 14 декември 1973 г. същият съд отново удължава разпореждането за задържане с по една година след искания на прокурора и на основата на месечните медицински доклади и идентични документи от лекуващия лекар, които обаче се променят през 1972 година. На 19 декември 1974 г. и 15 декември 1975 г. окръжният съд отново уважава аналогично искане на прокурора. Според доказателствата последното разпореждане за удължаване на срока датира от декември 1977 година.
29. Медицинските отчети, представяни в съда всяка година, показват макар и накратко, че жалбоподателят има шизофренни и параноични реакции, не осъзнава патологичното си състояние и на няколко пъти е извършил твърде сериозни действия, без да оценява техните последици. Например отчетите разкриват, че увлечен от някакви фантазии, г-н Винтерверп е отишъл в чужбина със семейните спестявания и скоро е останал без пари, без да си дава сметка за окаяното състояние, до което довежда семейството си, нито за собствената си зависимост от консулските власти, които трябва да му съдействат и да го репатрират.
30. *[Жалбоподателят подава няколко искания за освобождаване в съответствие с чл. 29 от закона. Всички те са отхвърлени. Първото е отхвърлено през 1969 г. от окръжния съд след изслушване в клиниката. Три следващи искания са отхвърлени от прокурора на основата на правомощието му да отхвърля явно невъзможни искания, без да сезира с тях съда. И в трите случая главният лекар на клиниката изпраща искането заедно с мотивирано становище, че освобождаването не е препоръчително.]*
31. Г-н Винтерверп периодично получава разрешение да отсъства за различен срок. Най-малко четири пъти - за девет месеца през 1974 г., четири месеца през

1976-1977 г., един месец и два месеца и половина през 1978 г., му е позволено да се установи експериментално извън клиниката. Всеки път се налага отново да бъде приет. В доказателствата се посочват няколко причини: той не следва предписаното лечение; жилището му е намерено изключително мръсно; а последната му проява е счупването на прозорец в Германия, където се скита.

32. При настаняването му в психиатрична клиника г-н Винтерверп автоматично губи правото да управлява имуществото си (чл. 32 от закона, вж. пар. 21 по-горе). Не е назначен временен управител и по всичко личи, че делата му най-напред се управляват от съпругата му. На 11 август 1971 г. окръжният съд назначава настойник. Последният не е правил искане за освобождаването на г-н Винтерверп.

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД КОМИСИЯТА

33. В молбата си до Комисията от 13 декември 1972 г. г-н Винтерверп се оплаква, че е умишлено лишен от свобода, не му е разрешено да бъде изслушан от съд и не е уведомяван за решенията, с които задържането му е продължавано на няколко пъти.

На 30 септември 1975 г. Комисията допуска жалбата, като уточнява, че "е разгледала тази жалба ... във връзка с чл. 5 от Конвенцията".

В хода на производството по същество адвокатът на жалбоподателя поставя ново искане: автоматичната загуба на правото на неговия доверител да управлява имуществото си означава "определяне на неговите граждански права и задължения", извършено при липсата на същинско съдебно производство, в резултат на което е нарушен чл. 6, ал. 1.

34. В доклада си от 15 декември 1977 г. Комисията изразява единодушно мнение, че е извършено нарушение на чл. 5, ал. 4, но не и на чл. 5, ал. 1. От друга страна, Комисията намира, че не е нужно да дава становище по твърдението за нарушение на чл. 6, ал. 1, тъй като "въпросът ... е свързан с факти, различни от първоначално представените ... на нейното внимание и не е бил подробно обсъждан пред нея".

ПРИЛОЖИМОТО ПРАВО

I. По твърдението за нарушение на чл. 5, ал. 1

35. Няма спор, че с изключение на някои кратки прекъсвания, от 1968 г. жалбоподателят е лишен от свободата си в резултат на прилагането на Закона за душевноболните лица (вж. пар. 23 до 31 по-горе). Той твърди, че е жертва на нарушение на чл. 5, ал. 1.

36. Г-н Винтерверп поддържа на първо място, че лишаването му от свобода не отговаря на изискванията, които се съдържат в думите "законно лишаване от свобода на душевноболни лица". Както правителството, така и Комисията не са съгласни с това твърдение.

37. Конвенцията не пояснява какво се разбира под думите "душевноболни лица". На този термин не може да се даде определено тълкуване: както изтъкват Комисията, правителството и жалбоподателят, съдържанието на този термин постоянно се развива поради напредъка на изследванията в областта на психиатрията, все по-голямата гъвкавост в лечението и променящото се

отношение на обществото към душевните заболявания, и специално по-голямото разбиране към проблемите на тези пациенти.

Във всеки случай буква (е) от чл. 5, ал. 1 очевидно не може да се приеме като допускаща задържането на едно лице просто защото неговите становища или поведение се отклоняват от преобладаващите норми в определено общество. Възприемането на обратното виждане не би съответствало на текста на чл. 5, ал. 1, който съдържа изчерпателен списък на изключения (вж. решението "Енгел и други" от 8 юни 1976 г., Series A no. 22, p. 24, para. 57 и решението "Ирландия срещу Великобритания" от 18 януари 1978 г., Series A no. 25, p. 74, para. 194), които трябва да се тълкуват ограничително (вж. *mutatis mutandis* решението "Клас и други" от 6 септември 1978 г., Series A no. 28, p. 21, para. 42 и решението "Сънди Таймс" от 26 април 1979 г., Series A no. 30, p. 41, para. 65). Също така, не би имало съответствие с предмета и целите на чл. 5, ал. 1, а именно да се гарантира, че никой не може да бъде произволно лишаван от своята собственост (вж. решението "Лоулес" от 1 юли 1961 г., Series A no. 23, p. 52 и цитираното решение "Енгел и други", стр. 25, пар. 58). Още повече такава позиция би игноририла значението на правото на свобода в едно демократично общество (вж. решение "Де Вилде, Уумс и Версип" от 18 юни 1971 г., Series A no. 12, p. 36, para. 65 и цитираното решение "Енгел и други", стр. 35, пар. 82 *in fine*).

38. Подобно на конвенцията, холандското законодателство също не дава определение за "душевноболни лица"; законодателството само установява основанията за настаняване на тези лица в психиатрична клиника (вж. пар. 11 по-горе). Така може да бъде подадена молба за временно задържане на "душевноболно лице" в негов собствен интерес или в интерес на обществения ред; трябва да има медицински документ в смисъл, че съответното лице "е в състояние на душевно заболяване и е нужно или желателно да бъде лекувано в психиатрична клиника" (чл. 12 и чл. 16 от закона, пар. 13 по-горе). Районният съд издава разпореждане за временно задържане, ако намери, че тези обстоятелства са установени в достатъчна степен (чл. 17 от закона, пар. 14 по-горе). Молбата да се издаде разпореждане за задържане, по която се произнася окръжният съд, трябва да бъде придружена от мотивирано становище на отговарящия лекар, че е нужно или е желателно пациентът да бъде допълнително лекуван в психиатрична клиника (чл. 22 и 23 от закона; пар. 16 и 17 по-горе). Наред с това от доказателствата се вижда, че според общата практика, следвана понастоящем, холандските съдилища разрешават настаняването на "душевноболно лице" само ако видят или тежестта на умственото разстройство правят лицето действително опасно за самото него или за другите; Законопроектът, внесен в парламента, съдържа израза "опасност за [съответното лице], за другите или за общата сигурност на лицата и благата" (вж. пар. 11 и 22 по-горе).

Като се има предвид описаната практика, действащият закон в никакъв случай не изглежда несъвместим със значението, което трябва да се придаде на израза "душевноболни лица" в контекста на Конвенцията. Поради това съдът смята, че чл. 5, ал. 1, б. (е) се прилага спрямо всяко лице, задържано в съответствие с холандския Закон за душевноболните лица.

39. Следващият въпрос, който трябва да бъде разгледан, е за "законността" на задържането по смисъла на чл. 5, ал. 1, б. (е) от Конвенцията. Тази "законност" предполага на първо място съответствие с вътрешното право, и както потвърждава чл. 18 от Конвенцията, съответствие с целите на ограниченията, допустими според чл. 5, ал. 1, б. (е); изискването важи както за разпореждането, така и за изпълнението на мерките, свързани с лишаване от свобода (вж. цитираното решение "Енгел и други", стр. 28, пар. 68 *in fine*).
- Що се отнася до съответствието с вътрешното право, Съдът изтъква, че терминът "законен" обхваща както процесуалните, така и материалноправните норми. Следователно съществува препокриване между този термин и общото изискване в началото на чл. 5, ал. 1, а именно да се спазват "процедури, предвидени от закона" (вж. пар. 45 по-долу).
- Всъщност тези два израза отразяват основната цел на чл. 5, ал. 1 (вж. пар. 37 по-горе): в едно демократично общество, което се подчинява на върховенството на закона (вж. решение "Голдер", февруари 1975 г., Series A no. 18, pp. 16-17; параг. 34, и цитираното решение "Клас и други", стр. 25, пар. 55), едно произволно задържане никога не може да бъде окачествено като "законно".
- Комисията също подчертава, че не трябва да има елементи на произвол; изводът, до който тя стига, е, че никой не може да бъде задържан като "душевноболно лице", ако няма медицински доказателства, че душевното му състояние оправдава принудителната му хоспитализация (вж. пар. 76 от доклада). Жалбоподателят и правителството изразяват аналогично мнение.
- Съдът е напълно съгласен с тези мотиви. По мнението на Съда едно лице не трябва да бъде лишавано от свобода, ако не е доказано със сигурност, че е "душевноболно", освен при извънредни обстоятелства. Самото естество на това, което трябва да се установи пред националния компетентен орган - т. е. истинско умствено разстройство - изисква обективна медицинска експертиза. Наред с това, умственото разстройство трябва да бъде от вид и с тежест, които налагат принудително настаняване. Нещо повече - действителността на мерките за продължаване на задържането зависи от постоянното съществуване на разстройство (вж. *mutatis mutandis* решението "Щьогмюлер" от 10 ноември 1969 г., Series S no. 9, pp. 39-40, para. 4 и цитираното решение "Де Вилде, Уумс и Версип", стр. 43, пар. 82).
40. Съдът несъмнено е компетентен да провери "законността" на задържането (вж. цитираното решение "Енгел и други", стр. 29, пар. 69). Г-н Винтерверп фактически отправя твърдения за "незаконност" поради процесуалните нередовности при постановяването на разглежданите три разпореждания за задържане. Тези твърдения се разглеждат успоредно с тясно свързания с тях въпрос за спазване на "процедури, предвидени от закона" (вж. пар. 44 до 50). В настоящия контекст е достатъчно да се добави следното: когато националните органи решават дали едно лице да бъде задържано като "душевноболно", трябва да им бъде признато известно право на преценка, тъй като преди всичко националните органи са длъжни да преценят представените им доказателства в конкретния случай; задачата на Съда е да направи преглед според Конвенцията на решенията на тези органи (вж. особено *mutatis mutandis* решението "Хендисайд" от 7 декември 1976 г., Series A no. 24, pp. 22 and 23,

paras. 48 and 50, цитираното решение "Клас и други", стр. 23, пар. 49, и цитираното решение "Сънди Таймс", стр. 36, пар. 59).

41. По отношение на настоящото дело медицинските доказателства, представени в холандските съдилища, по същество показват, че жалбоподателят проявява шизофренични и параноични реакции, не си дава сметка за патологичното си състояние и в няколко случая е извършил доста сериозни действия, без да осъзнава техните последици. Наред с това, различните опити за постепенното му връщане в обществото завършват с неуспех (вж. пар. 24, 27, 29 и 30 по-горе).

42. Г-н Винтерверп критикува медицинските доклади като незадоволителни за целите на чл. 5, ал. 1, б. (е). Наред с това той поставя въпроса дали първоначалното нареждане за задържането му, издадено от кмета, се основава върху психиатрични доказателства.

Според Съда фактите, довели до нареждането на кмета от май 1968 г. (вж. пар. 23 по-горе), могат да оправдаят "неотложно" задържане, предвидено по това време в чл. 14 от холандския закон. Може да има известно колебание дали е било нужно това задържане да продължи шест седмици, но срокът не е толкова дълъг, че да направи задържането "незаконно". Въпреки критиката на жалбоподателя Съдът няма никаква причина да се съмнява в обективността и достоверността на медицинските доказателства, на основата на които след юни 1968 г. холандските съдилища разрешават задържането му като душевноболно лице. Също така няма указания, че оспорваното лишаване от свобода е извършено с неправомерна цел.

43. Съдът съответно заключава, че задържането на г-н Винтерверп през всички разглеждани периоди съставлява "законно лишаване от свобода на душевноболно [лице]" по смисъла на чл. 5, ал. 1, б. (е).

Б. "В съответствие с процедури, предвидени от закона"

44. Жалбоподателят поддържа, че лишаването му от свобода не е извършено "в съответствие с процедура, предвидена от закона". За него този израз означава зачитане на някои елементарни принципи на съдопроизводството - засегнатото лице да бъде уведомено и изслушано, да му се даде възможност за някакво участие и да му бъде оказана правна помощ в производството. Според твърденията му в неговия случай тези принципи не са спазени.

Правителството отговаря, че релевантната процедура по холандското право осигурява периодичен преглед от независим съдия, чието решение се основава върху медицински документи, и тя несъмнено отговаря на изискванията, които чл. 5, ал. 1 може да поставя в тази насока.

Според Комисията чл. 5, ал. 1, б. (е) прави необходимими медицинските доклади, но извън това просто препраща към вътрешното право, без да предписва никакви минимални процесуални гаранции.

45. Съдът на свой ред намира, че думите "в съответствие с процедура, предвидена от закона" по същество препращат към вътрешното право; те подчертават нуждата от спазване на процедурата, предписана от това право.

Самото вътрешно право обаче трябва да съответства на Конвенцията, включително и на общите принципи, изрично или мълчаливо въплътени в нея. Основната идея на въпросния термин е да съществува справедлива и подходяща

процедура, т. е. всяка мярка, чрез която едно лице бива лишено от свободата си, трябва да бъде приета и изпълнена от компетентен орган и да не бъде произволна. Холандският Закон за душевноболните лица отговаря на това изискване.

46. Съдът е компетентен да разгледа въпроса дали предписаната процедура е спазена в случая с жалбоподателя (вж. например цитираното решение "Де Вилде, Уумс и Версип", стр. 38-39, пар. 69-70, и цитираното решение "Енгел и други", стр. 28, пар. 68 *in fine*). Обикновено не е задача на Съда да контролира спазването на вътрешното право от националните органи (вж. решението "Рингайзен" от 16 юли 1971 г., Series A no. 13, p. 40, para. 97), но въпросът стои по друг начин ако, подобно на настоящия случай, Конвенцията препраща направо към вътрешното право, тъй като в тези случаи неспазването на вътрешното право води до нарушение на Конвенцията. Последицата от това е, че тогава Съдът може и трябва да упражни право на преглед (вж. решението на Комисията по допустимостта на жалба N 1169/61г., "Х. срещу Федерална република Германия", Yearbook of the Convention, vol. 6, pp. 520-590, at p. 588).

Въпреки това логиката на системата от гаранции, установена от Конвенцията, поставя граници за обхвата на този преглед. Преди всичко националните органи, по-специално съдилищата, са тези, които трябва да тълкуват и прилагат вътрешното право, дори и в онези области, в които Конвенцията "инкорпорира" правилата на това право; националните органи съвсем естествено са най-квалифицирани да решават въпроси, поставени в тази връзка (вж. цитираното решение на Комисията, *ibid.*).

Г-н Винтерверп отправя твърдения за формални пороци на разпорежданията за неговото задържане в две насоки.

48. Първо, той твърди, че разпорежданията от 23 декември 1968 г. и 16 декември 1969 г., издадени от едноличен съдебен състав на окръжния съд в Утрехт (вж. пар. 25 и 26 по-горе), са "нередовни" по холандското право. Според жалбоподателя, като възлага всички дела по чл. 22 до чл. 24 от Закона за душевноболните лица на такъв състав, Процедурният правилник на окръжния съд в Утрехт е несъвместим с чл. 288, б. (б) от Гражданския процесуален кодекс, според който възлагането на делото на едноличен съдебен състав, се решава във всеки конкретен случай от състав от най-малко трима съдии (вж. пар. 17 по-горе).

Правителството оспорва това тълкуване, като се позовава на други разпоредби на холандското право.

Комисията от своя страна изразява мнението, че "разпорежданията за задържане не са чужди на компетентността на едноличен съдебен състав" (пар. 80 *in fine* от доклада).

Съдът отбелязва, че решението, възприето в настоящия случай от окръжния съд в Утрехт, е наложено от Процедурния правилник на последния, който е одобрен с кралски указ по препоръка на *Hoge Raad*. Дали съдържанието на този правилник съответства на Гражданския процесуален кодекс е проблем на холандското право, който при липсата на каквато е да е практика на *Hoge Raad* явно остава открит. При тези обстоятелства Съдът няма достатъчни основания

да приеме, че окръжният съд в Утрехт не е действал “в съответствие с процедура, предвидена от закона”.

49. Вторият формален порок, на който се позовава жалбоподателят, произтича от факта, че срокът на действие на разпореждането за задържане от 16 декември 1969 г. е изтекъл преди окръжният съд в Хертогенбош да го поднови на 7 юни 1971 г. От (вж. пар. 27 по-горе). От това жалбоподателят прави два извода: първо, че задържането му е станало незаконно, тъй като е продължено повече от предписания срок; и второ, разпореждането от 7 януари 1971 г., което не е издадено в срок, не съответства на закона.

Правителството отговаря с обяснението, щом прокурорът е направил искане за продължаване на задържането, предишното разпореждане остава в сила до новото решение на съда. Според член 24 от Закона за душевноболните лица искането трябва да бъде подадено в кратък срок след изтичането на срока на действие на предходното разпореждане, но въобще не е посочено кога трябва да се произнесе окръжният съд (вж. пар. 18 по-горе).

Съдът приема общото обяснение на правителството. Наред с това при конкретните факти не се поставя въпрос за забавяне, което би довело до произволно лишаване от свобода: интервалът от две седмици между изтичането на срока по предходното разпореждане и издаването на разпореждане за продължаване на срока въобще не може да се разглежда като неразумен или прекалено дълъг.

50. В заключение жалбоподателят е задържан “в съответствие с процедура, предвидена от закона”.

В. ТВЪРДЕНИЕТО ЗА ПРАВО НА ЛЕЧЕНИЕ

51. Г-н Винтерверп твърди, че чл. 5, ал. 1, б. (е) съдържа по отношение на всяко лице, задържано като “душевноболно”, право на подходящо лечение, за да се гарантира, че лицето не се задържа по-дълго време от строго необходимото. Що се отнася до самия него, той се оплаква, че срещите с неговия психиатър са били твърде кратки и редки, и назначените му лекарства ненужно са се свеждали до транквиланти.

Правителството категорично отхвърля тези обвинения.

Подобно на Комисията, Съдът намира, че от член 5, ал. 1, б. (е) не може да се изведе право на душевноболния пациент на лечение, подходящо за състоянието му. Наред с това доказателствата не съдържат информация за нарушение на която и да е друга разпоредба на Конвенцията във връзка с лечението.

Г. Заключение

52. Поради това съдът заключава, че не е извършено нарушение на чл. 5, ал. 1.

III. ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 5, АЛ. 4

53. Жалбоподателят също така се позовава на параграф 4 на чл. 5.

От Съда се иска да разгледа това оплакване, въпреки че не е установено нарушение на чл. 5, ал. 1 (вж. цитираното решение “Де Вилде, Уумс и Версип”, стр. 39-40, пар. 73).

А. По отношение на първоначалното нареждане за задържане, дадено от кмета, и последващите разпореждания за задържане, издадени от районния и окръжния съд.

54. Г-н Винтерверп най-напред е задържан от 17 май до 24 юни 1968 г. по нареждане на кмета на Амерсфорт. Това нареждане за задържане е постановено в съответствие с извънредната процедура, която съществува по това време по чл. 14 от Закона за душевноболните лица и има срок на действие три седмици, който е продължен от прокурора (вж. пар. 23 по-горе).

От друга страна, следващото задържане на жалбоподателя не е резултат от административен акт. В съответствие с чл. 17, 23 и 24 от закона разпореждането за временно задържане от 24 юни 1968 г. е издадено от районния съд в Амерсфорт, разпореждането от 23 декември 1968 г. – от окръжния съд в Утрехт, а следващите разпореждания за удължаване на срока – от окръжните съдилища в Утрехт и Хертогенбош (вж. пар. 24 до 28 по-горе).

54. В цитираното решение по делото “Де Вилде, Уумс и Версип” от 18 юни 1971 г. (стр. 40, пар. 76) Съдът приема следното:

“Когато решението за лишаване на едно лице от свобода е взето от административен орган, ... чл. 5, ал. 4 задължава договарящите държави да предоставят на задържаното лице право на достъп до съд; от нищо обаче не личи, че същото важи и когато решението се взема от съд в края на съдебно производство. В последния случай контролът, изискван от чл. 5, ал. 4, е възпелтен в самото решение на съда ...”

Като се позовава на собствената си практика, Комисията застъпва виждането, че изводът на Съда не може да се поддържа в този му вид, когато задържането се дължи на “душевно заболяване” на лицето и във всеки случай, ако задържането е за неограничен срок.

Както вече е споменато в настоящото решение, първоначалните причини за подобно задържане могат да отпаднат (вж. пар. 39 по-горе). Следователно би било противно на предмета и целите на член 5 (вж. пар. 37 по-горе) параграф 4 от същия член, взет в неговия контекст, да се тълкува като създаващ имунитет на подобен род задържане срещу последващ преглед за законосъобразност само защото първоначалният акт е постановен от съд. Самото естество на разглежданото лишаване от свобода изисква преглед за законосъобразност през разумни интервали от време. Въпреки това, както Комисията изтъква в пар. 95 от доклада си, по-нататъшното разглеждане на въпроса е излишно, ако първо не се установи дали релевантните решения, които засягат г-н Винтерверп, наистина са взети след “производство [пред] съд” по смисъла на чл. 5, ал. 4.

56 Нито кметът, дал първоначалното нареждане за задържане, нито прокурорът, който е продължил срока на действието му, могат да се смятат за притежаващи белезите на “съд”. Обратно, няма съмнение, че районните и окръжните съдилища, издали различните разпореждания за задържане, са “съдилища” от организационна гледна точка: те са “независими както от изпълнителната власт, така и от страните по делото” (вж. цитираното решение “Де Вилде, Уумс и Версип”, стр. 41, пар. 77).

57. Въпреки това намесата на такъв орган отговаря на изискванията на чл. 5, ал. 4 само при условие, че “използваното производство има съдебен характер и осигурява на засегнатото лице гаранции, подходящи за въпросния вид лишаване от свобода”; “за да се определи дали едно производство предоставя достатъчно гаранции, трябва да се разгледат особените обстоятелства, при които се развива такова производство” (вж. последното цитирано решение, стр. 41 и 42, пар. 76 *in fine* и 78).

Както правителството правилно подчертава, “задържането на душевноболни лица” (чл. 5, ал. 4, б. (е) е отделна категория.

58. По мнението на Комисията, абсолютно минималното съдебно производство за тази категория задържане е правото на съответното лице да представи своята кауза и да оспори медицинските и социалните доказателства, наведени в подкрепа на задържането му (вж. пар. 102 от доклада). Според делегатите холандското право противоречи на чл. 5, ал. 4, тъй като дава на съдията дискреционни правомощия в това отношение.

Всъщност жалбоподателят поддържа мотивите на Комисията. Наред с това той твърди, че поради особеното положение на душевноболните лица в член 5, ал. 4 трябва да се съзира и право да им бъде оказана правна помощ.

58. Според правителството чл. 5, ал. 4 не задължава съда да изслуша засегнатия човек лично, ако чрез обективни медицински консултации е установено, че умственото му състояние е такова, че той не може да направи изявления, релевантни за производството. Правителството също твърди, че обективните медицински доказателства, представени през годините пред холандските съдилища, показват, че случаят с г-н Винтерверп е точно такъв.

Според правителството системата по Закона за душевноболните лица предлага достатъчни гаранции. Контролът се извършва от независим съд, който има пълна свобода да разгледа всеки отделен случай по същество. Наред с това процесът на контрол е постоянен: съдът се произнася за нуждата от продължаване на задържането най-малко веднъж в годината. Важна надзорна роля играе и прокурорът, чието задължение по закон е да гарантира, че никой няма да бъде неправомерно задържан в психиатрична клиника. Най-сетне медицинските документи и доклади, които се изискват през различните фази, се подчиняват на специални правила, насочени към създаването на гаранции за пациента.

60. Съдът не споделя виждането на Комисията.

Наистина съдебното производство по чл. 5, ал. 4 невинаги трябва да се свързва със същите гаранции както изискваните по чл. 6, ал. 1 за гражданския или наказателния процес (вж. цитираното решение “Де Вилде, Уумс и Версип”, стр. 42, пар. 78 *in fine*). Въпреки това, особено важно е засегнатото лице да има достъп до съд и възможност да бъде изслушано лично, а при нужда и чрез някаква форма на представителство. Без това то не би разполагало с “основните процесуални гаранции, прилагани при лишаването от свобода” (вж. последното цитирано решение, стр. 41, ал. 76). Душевното заболяване може да доведе до ограничаване или видоизменяне на начина, по който се упражнява това право (по отношение на чл. 6, ал. 1 вж. цитираното решение “Голдер”, стр. 19, пар. 39), но не може да оправдае накърняването на самата същина на

правото. Всъщност може да се наложи приемането на специални процесуални гаранции, за да бъдат защитени интересите на лицата, които поради умствените си недъзи не са напълно способни да действат от свое име.

61. Според чл. 17, 23 и 24 от Закона за душевноболните лица в редакцията му по онова време, нито районният, нито окръжният съд са длъжни да изслушат лицето, чието задържане се иска (вж. пар. 14, 17 и 18 по-горе).

Що се отнася до конкретните факти, жалбоподателят никога не е привлечен – лично или чрез представител - към производствата, довели до издаването на различни разпореждания за задържането му; той нито веднъж не е уведомен за производството или за резултата от него; и нито веднъж не е изслушан от съдилищата и не получава възможност да защити каузата си.

В тази фундаментална насока гаранциите, които изисква чл. 5, ал. 4 от Конвенцията, липсват както юридически, така и практически. Въпреки че разкрива някои белези на съдопроизводство, процедурата, прилагана от районния и окръжния съд при решаването на въпроса за задържането на лицето, не дава на г-н Винтерверп право “да обжалва ... [пред] съда” по смисъла на чл. 5, ал. 4 (вж. пар. 57 по-горе). Без ни най-малко да подценява значението на многобройните гаранции, предвидени от Закона за душевноболните лица, Съдът намира, че посоченото производство не отговаря на изискванията на чл. 5, ал. 4.

Б. По отношение на исканията на жалбоподателя да бъде освободен.

62. Правителството правилно настоява на нуждата от цялостен поглед върху системата по Закона за душевноболните лица. Поради това остава да се определи дали посочените празноти, установени от Съда, се преодоляват в производството по исканията за освобождаване (чл. 29 от закона; вж. пар. 20 по-горе).

63. Член 29 от закона позволява на засегнатото лице да иска съдебен преглед на задържането, но по искането за освобождаване невинаги се произнася съд. Искането се отправя до болничните власти и ако са получили отрицателно становище, те го изпращат на прокурора. Последният по начало изпраща искането на окръжния съд, но в някои случаи не е длъжен да стори това, по-конкретно когато уважаването на искането е явно невъзможно. Решението на прокурора в никакъв случай не може да се разглежда като постановено от съд по смисъла на чл. 5, ал. 4 от Конвенцията. Твърди се, че в зависимост от обстоятелствата ограниченията във връзка с интервалите между молбите за освобождаване могат да съставляват правомерни ограничения на достъпа на душевноболните лица до съда (вж. пар. 60 по-горе). Само че всеки път, когато прокурорът реши да не изпрати искането до окръжния съд под претекста, че то изглежда необосновано, той не само ограничава, а всъщност отрича правото на съдебно производство, въплътено в член 5, ал. 4.

В случаите, когато искането е отправено до окръжния съд, той е напълно свободен да прецени дали е желателно да изслуша задържаното лице. Подобно правомощие не осигурява основните процесуални гаранции, приложими при лишаването от свобода (вж. пар. 60 и 61 по-горе).

64. Г-н Винтерверп всъщност е изслушан от окръжния съд през февруари 1969 г., когато той разглежда първото му искане за освобождаване (вж. пар. 30, първа

подточка по-горе). Тогава той има възможност да обжалва пред съд, за да предизвика проверка на задържането.

Обратно, следващите му искания през април 1971 г., юли 1972 г. и февруари 1973 г. не са изпратени на окръжния съд, тъй като прокурорът ги отхвърля като лишени от изглед за успех (вж. пар. 30, втора и трета подточка по-горе). Прокурорът всеки път изслушва г-н Винтерверп, но въпреки че решенията му изглеждат обосновани с оглед на информацията на негово разположение, те не могат да се окачествят като решения, постановени от “съд” по смисъла на чл. 6, ал. 4.

В. По отношение на твърдението, че жалбоподателят не е търсил начин за представителство чрез адвокат

65. В пар. 11, б. б) от своя меморандум правителството заявява, че според холандското право едно лице, което има “сериозни и основателни причини да отрича правомерността на задържането си”, може да ползва услугите на адвокат, за да представи тези основания пред Съда. Г-н Винтерверп е имал пълната възможност, особено в случаите, когато е бил извън клиниката, да се допита до адвокат по свой избор. Тъй като той явно никога не е решил да се обърне към съда чрез адвокат, било във връзка с периодичния преглед на задържането или с исканията си за освобождаване, според правителството не може да се каже, че му е отказано правото “да обжалва”, гарантирано от чл. 5, ал. 4.

66. Съдът не е съгласен с тази линия на разсъждения. Съществуването на “сериозни и основателни причини да се отрича правомерността на задържането” не може да бъде предпоставка за достъпа до производство, предвиден в чл. 5, ал. 4, тъй като точно това е въпросът, който националният съд трябва да реши. Наред с това, чл. 5, ал. 4 не изисква лицата, поставени под специални грижи поради “душевно заболяване”, сами да предприемат инициативата да бъдат представлявани от адвокат, преди да се обърнат към съд.

Поради това не може да се смята, че жалбоподателят сам не се е възползвал от правото по член 5, ал. 4 просто защото никога не е наел адвокат, който да го представлява; от фактическа гледна точка той несъмнено е настоявал на това право, тъй като на четири пъти търси преглед на правомерността на задържането (вж. пар. 64 по-горе).

Г. Заключение

67. В заключение, различните актове, с които се разпорежда или разрешава задържането на г-н Винтерверп, са издадени от лица, които не притежават белезите на “съд” или пък не осигуряват гаранциите в съдебното производство, изисквани от чл. 5, ал. 4. Също така жалбоподателят не е имал достъп до “съд”, нито се е ползвал от такива гаранции, когато се разглеждат исканията му за освобождаване, с изключение на първото искане, отхвърлено от окръжния съд през февруари 1969 г. Следователно г-н Винтерверп е жертва на нарушение на чл. 5, ал. 4.

68. В светлината на този извод Съдът не намира за нужно да се произнася по един въпрос, поставен в това дело, а именно дали контролът за “законосъобразност”, предвиден от чл. 5, ал. 4, обхваща не само формалната правилност на използваната процедура, а и материално-правната

основателност на лишаването от свобода. Тълкуването в този смисъл е прието от Комисията, от холандското правителство и от жалбоподателя (вж. пар. 46, 62 и 88 до 91 от доклада на Комисията), но е оспорено от холандското правителство в меморандума му от 9 януари 1979 г. (вж. пар. 7 по-горе). Във всеки случай холандското законодателство не ограничава обсега на контрола.

Д. По твърдението за нарушение на чл. 6, ал. 1

69. Жалбоподателят има и трето оплакване, определено като “субсидиарно, макар и свързано с” другите оплаквания. Той твърди, че доколкото задържането автоматично го лишава от правото да управлява имуществото си, става дума за “определяне на права и задължения”, без съдопроизводствените гаранции, предвидени в чл. 6, ал. 1.

70. Комисията не чувства нужда да изрази становище по този въпрос; тя приема, че този въпрос е свързан с “факти, различни” от първоначално представените на вниманието ѝ, и не е “подробно обсъждан” пред нея. (вж. пар. 116 от доклада).

71. В решението си от 18 януари 1978 г. по делото “Ирландия срещу Великобритания” (Series A no. 25, p. 63, para. 157) Съдът обяснява по следния начин обхвата на своята компетентност в спорните производства: “Решението на Комисията, с което една жалба се обявява за допустима, определя предмета на делото, отнесено пред Съда; само в така очертаната рамка Съдът ... може да се запознае с всички фактически или правни въпроси, повдигнати в хода на производството...”

Когато допуска жалбата на г-н Винтерверп на 30 декември 1975 г., Комисията уточнява, че е разгледала тази жалба “от гледна точка на чл. 5 от Конвенцията” (вж. пар. 33 по-горе). Делегатите обясняват защо Комисията не е намерила за “нужно или желателно” да разгледа оплакването по чл. 6 на този етап, но по време на заседанието ясно дават да се разбере, че виждането на Комисията може би поражда въпроси.

72. На първо място Съдът отбелязва факта, че през никоя фаза от производството пред Комисията (вж. цитираното решение “Де Вилде, Уумс и Версип”, стр. 30, пар. 54) или при разглеждането на делото пред Съда правителството не е отправило предварително възражение по този параграф.

Нещо повече – въпреки че въпросното оплакване не е изрично споменато в жалбата на г-н Винтерверп до Комисията, то е в пряка връзка с оплакванията, посочени първоначално. Оплакванията му, изразени при решаването на допустимостта, когато той не е представляван от адвокат, са насочени срещу лишаването от свобода: той смята, че е произволно задържан и възражава, че не му е позволен достъп до съд, нито е уведомяван за решенията, с които задържането му е неколнократно продължено. Новият въпрос във връзка с чл. 6, ал. 1 е повдигнат от г-н Ван Лоон, когато Комисията разглежда делото по същество, и се отнася до юридическите последици, които настъпват автоматично поради факта на принудителното настаняване в психиатрична клиника (вж. пар. 21 по-горе). Следователно той е тясно свързан с елементите, които съставляват предмет на първоначалните оплаквания на г-н Винтерверп, обявени за допустими от Комисията (вж. *mutatis mutandis* решението по делото “Делкур” от 17 януари 1970 г., Series A no. 11, p.20, para. 40).

Следователно Съдът е компетентен да се произнесе по оплакването.

73. Правителството изразява съмнение дали чл. 6, ал. 1 е приложим към обстоятелствата по делото. То е склонно да приеме, че става дума по-скоро за статус, отколкото за граждански права и задължения.

74. При настаняването му в психиатрична клиника жалбоподателят е изгубил правото си да управлява имуществото си (вж. пар. 33 по-горе).

Очевидно във връзка с първоначалното “неотложно” задържане, наредено от кмета (вж. пар. 12 и 23 по-горе) не е имало разглеждане от съд в съответствие с чл. 6, ал. 1 от Конвенцията.

Следващите периоди на задържане обаче наистина се разрешават през равномерни интервали от районния съд в Амерсфорт и окръжните съдилища в Утрехт и Хертогенбош. Въпреки това в настоящото решение вече е обърнато внимание върху някои аспекти на производството, приложено в тези случаи и особено върху факта, че г-н Винтерверп нито юридически, нито практически е имал възможност да бъде изслушан лично или чрез представител (вж. пар. 61 по-горе) Нещо повече, това производство засяга единствено лишаването му от свобода. Следователно то не може да се окачестви като “справедливо гледане” по смисъла на чл. 6, ал. 1 по въпроса за гражданската дееспособност.

75. Правителството изтъква като общ довод, че не е извършено нарушение на чл. 6, ал. 1, тъй като разпоредбите на Закона за душевноболните лица гарантират гражданските права на задържаното душевноболно лице, което поради самата причина на доказаното си умствено състояние, трябва да бъде защитено от собствената си неспособност да управлява делата си.

Съдът не е съгласен с тази линия на разсъждения. Каквото и да е оправданието за лишаване на едно душевноболно лице от правото да управлява имуществото си, гаранциите по чл. 6, ал. 1 трябва да бъдат зачитани. Както е посочено по-горе, душевното заболяване може да направи правомерни някои ограничения при упражняването на “правото на съд”, но не може да води до пълната липса на това право, въплътено в чл. 6, ал. 1 (вж. цитираното решение “Голдер”, стр. 18 и 19, пар. 36, 38 и 39).

76. Следователно е извършено нарушение на чл. 6, ал. 1.

IV. По прилагането на член 50

77. По време на заседанието адвокатът на жалбоподателя предлага като справедливо обезщетение да бъде възприета схема от пет точки, която осигурява последващите грижи за неговия доверител под наблюдението на социалната психиатрична служба, както и да бъде дадено уверение, че ще се предоставят пълни процесуални гаранции във връзка с ежегодните разпореждания за удължаване на срока и исканията за освобождаване. Не е предявена претенция за имуществени вреди, нито е потърсено парично обезщетение за неимуществени вреди.

Делегатите на Комисията не добавят нищо и изразяват становището си, че това е справедливо уреждане на въпроса за обезщетението по чл. 50.

Правителството на свой ред отлага изразяването на позиция.

77. Съответно, въпреки че въпросът за прилагането на чл. 50 от Конвенцията е поставен по чл. 47*bis* от правилника на Съда, той не е готов за решаване. Поради това Съдът е длъжен да отложи този въпрос и да определи по-

нататъшното производство, като вземе предвид възможността за спогодба между държавата-ответник и жалбоподателя (чл. 50, ал. 3 и 5 от правилника на Съда).

ПО ТЕЗИ ПРИЧИНИ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. Постановява, че не е извършено нарушение на чл. 5, ал. 1.
2. Постановява, че е извършено нарушение на чл. 5, ал. 4.
3. Постановява, че е компетентен да се произнесе по оплакването по чл. 6, ал. 1.
4. Постановява, че е извършено нарушение на чл. 6, ал. 1.
5. Постановява, че въпросът за прилагането на член 50 не е готов за решаване и съответно:
 - а) отлага изцяло този въпрос;
 - б) приканва Комисията в двумесечен срок от произнасянето на това решение да представи на Съда своето становище по този въпрос и по-специално да уведоми Съда за спогодбата, до която евентуално са достигнали правителството и жалбоподателят;
 - в) отлага по-нататъшното производство.